

Megérdemelt sikert aratott a Danubia-bérlet 1. koncertjén a **Danubia Szimfonikus Zenekar** szeptember 21-én. Az Alzheimer Világnap alkalmából adott jótékony-sági hangverseny műsorán Smetana, Janáček és Dvořák egy-egy kompozícióját szólaltatták meg, Héja Domonkos vezényletével.

Ennek a fiatal muzsikusokból álló zenekarnak bármely szereplését hallgatjuk, mindig megerősödik a művészi értékekbe vetett hitünk; hogy vannak értékek, lehet és érdemes közvetíteni őket – s nem utolsósorban: hogy van érzék a befogadásukra. A többnyire telt házas fellépések valamennyi műsorszámát lelkes-hálás tetszésnyilvánítás fogadja, szinte kritikátlanul, az elismerés és a szeretet jeleként. Az ilyesmi kötelez: rendszeres magas színvonalú zenei teljesítményre, ugyanakkor különleges lehetőséget is biztosít az előadók számára.

A programpolitika több, mint műsor-összeállítás: a jogosan meghódított közönséget meg kell becsülni, s ez korántsem merülhet ki igényeinek-elvárásainak kiszolgálásában. Ilyenkor van lehetőség olyasfajta repertoárbővítésre, amely egyúttal burkoltan ismerterjesztő illetve népművelő funkciót is betölt.

Az évadkezdet biztató: Smetana: Az eladott menyasszony nyitánya az utóbbi időben több zenekar programján szerepel, gyakran felcsendül a Zeneakadémia koncertjein – lassanként már úgy hallgathatjuk, hogy összevetjük a különböző interpretációkat. Janáček: Sinfonietta-ja a rézfúvósok „jutalomjátéka”, s örvendetesen gazdagítja azoknak a műveknek a sorát, amelyeknek köszönhetően a közelmúltban nálunk szinte Janáček-divatról beszélhetünk (Jenufa, Glagolita mise). Dvořák: VIII. szimfóniája az elmúlt évtized(ek) során fokozatosan „felzárkózott” játszottságban és népszerűségben az Újvilág-szimfóniához.

Héja Domonkos irányításával ezúttal is lelkes előadó-gárda muzsikált. Talán ez az egyébként dicséretes hozzáállás is részben abban, hogy a tematikus anyagok, a legszebb dallamok mindig csodálatosan szóltak, a kíséret viszont háttérbe került. Talán nem is a technikai kidolgozottságot hiányolnám, hanem azt a fajta megformáltságot, amely megkönnyíti a partnerek számára, hogy „rjátsszák” a dallamot. Nem éppen ideális helyzet, ha semleges háttérből kell kiemelkedni. A nyitányban a II. hegedű szólama maximális figyelemmel

igyekezett pontosan együtt lenni a már-már vibrálóan gyors részletekben is – de játékuknak inkább sebessége, semmint tempója volt. Amikor azonban társult hozzájuk a prím-szólam, készségesen alkalmazkodtak hozzá. A Janáček-műben egy kompozíció belül vehettük észre, mennyire más a tónusa a hegedű-hangnak, ha széles vonóval játszanak. Amikor nem zeneileg indokolt esetben, hanem biztonsági megoldásként takarékoskodnak a vonóval, veszít színéből-fényéből a hang. Alapos felkészülés esetén érdemesebb lenne „kockáztatni” – s minden egyes siker növelné az előadás hőfokát.

Valószínűleg a szimfóniára tartogatta tartalékai javát az együttes: ekkor maradéktalanul megérdemelt volt a siker!

* * *

Korántsem tartaná aggasztónak a komolyzene iránti érdeklődés mértékét, aki mintavételezésért szeptember 27-én kereste volna fel a Zeneakadémiát. A Ferencsik-bérlet nyitókoncertjén zsúfolásig megtelt a Nagyerem. A **Nemzeti Filharmonikus Zenekar** Kocsis Zoltán vezényletével, Ránki Dezső közreműködésével ugyanazt a műsort szólaltatta meg, amit előző este Szolnokon, a Szigligeti Színházban játszott. Dohnányi: Szimfonikus percek című kompozíciója után Bartók: 2. zongoraversenye csendült fel, befejezésül pedig Schuberttől a „nagy” C-dúr szimfónia.

A nagy ünnepeknek kijáró várakozás légköre izzott már az előcsarnokban, s a lelkes tetszésnyilvánítást hallva, általános elégedettségről adhatunk számot.

Közelítsük meg a programot különböző szempontokból kiindulva!

Köszönettel tartozunk a műsorösszeállításért; Dohnányinak nemcsak megannyi mű újra-felfedezésével tartozik a magyar előadó-gárda, hanem van játszanivaló, újra-játszanivaló a már felismert értékek között is. A Szimfonikus percek valamennyi tétele sokat kíván a hangszeresektől; igényesek hangszertechnikailag, s a perfekción túl könnyedséget is követelnek. Az előbbi imponálóan teljesítette a zenekart; a hegedűhang a legkényesebb ízlésnek is megfelelő volt, s a tovaperdülő, surranó tündértánc-tempót valamennyi játékos jól győzte. Igenám, de valami hiányzott, s ez a játékosok személyes „részvétele”. Mint a tökéletes felkészültség letéteményesei, magától értetődően oldot-

ták meg a feladatokat, ám anélkül, hogy ez a teljesítmény nekik jelentett volna valamit. Zenei idegenvezetők voltak, akiket hidegen hagy az általuk bemutatott megannyi szépség. Már-már szenvtelen kívülállással szólaltak meg a tételek, távolságtartó közönnyel. Ha mégis élőnek tűntek, az annak köszönhető, hogy Kocsis rendkívüli pontossággal tervezte meg a dinamikai struktúrákat. Van abban valami lenyűgöző, ahogyan zenei elképzeléseit érvényre juttatja nagylétszámú együttesével. Néha varázsló – máskor viszont báb-játékos, ami a zenekari játékosok passzivitásának részben előidézője is lehet.

Ránki Dezsőt zenekari esten hallani ritkán lehet (az érzet akkor is igaz, ha netán a statisztika számszerű eredményei mást mutatnának!). Jóllehet, néha kortárs zenét is játszik (igaz, stílusosan-szellemiségében viszonylag behatároltan), repertoárjának, s így szerepléseinek és felvételeinek java-része egyaránt a történeti korok zenéjéért kelti hangzó életre. Bartók-zongoraverseny (ráadásul nem a közkedvelt 3.) Ránki szólójával, Kocsis vezényletével: méltán az est fénypontja. Kiváltképp a középső tétel, ahol Ránki leginkább adhatja önmagát. A zongorahang, amely minden ütőhangszer-jellege mellett sohasem veszti el érzékenységét a zongoraművész keze alatt, itt bensőségesen énekel. A Szabadban című ciklusnak „Az éjszaka zenéje” tételével való rokonsága ritkán hallható evidenciával érvényesül. Kocsis irányítja a zenekart – Ránki szinte „megénekelte” azokat a hangszereket, amelyek szólamával dialogizáló kapcsolatba kerülnek. Már-már életre galvanizálja a játékosokat, olyannyira, hogy később egy-egy frázist nem mechanikusan ismételve adogatnak egymásnak, hanem ki-ki saját maga formál meg (inkább több, mint kevesebb sikerrel). Munkamegosztás? – a színekért Ránki a felelős, míg Kocsis a feszültség, a formai fegyelem realizálásának őre. Nagy taps, a földszint közönsége is lelkes – azonban hiába várjuk a szólólista ráadását.

Schubert: C-dúr szimfóniáját ezúttal nem is annyira „nagy”-nak, mint inkább hosszúnak éreztük – annak ellenére, hogy Kocsis viszonylag gyors tempókat vett. A schuberti muzsika bensősége (az a dalolás, ami a hangszeres kompozícióit is áthatja) ezúttal a partitúrában rekedt. A felépítés szigora úgy hatott, mint ha széles lécekből épített kerítés résein áttekint-

ve próbálnánk gyönyörködni a túloldal szépségeiben. Kétségtől, minden a „helyén volt” – csak épp a formarészek, a nagyobb léptékű összefüggések követése során nem maradt időnk-figyelmünk a pillanatok szépségében való gyönyörködésre. Utána summázhattuk a tapasztalatokat akár egyetlen szóval: szép; de egyetlen dallam emléke sem kísért a közönséget, még csak a ruhatárig sem.

Kétségtől, Schubertől lehet újat mondani, Schubert zenéjével is. Az olyan újdonság azonban nem többlet, amely a korábban meglévő élményeket háttérbe szorítva, már-már megsemmisíti azokat. Főként olyan hallgatók szempontjából, akik most ismerkednek a művel – ők valami hosszú vonulás emlékét vihetik magukkal. Ez pedig önmagában nem sok!

Kocsis, úgy tűnik, elsősorban arra törekszik, hogy adjon a zenekarnak; olyasfajta tudást (érzetet), ami globálisan vonatkozik a tételekre, művekre. Erre irányul az a szándéka, hogy a nagylétszámú együttest egységnek tekintve kormányozza. Eközben viszont nem kér olyasmit a játékosoktól, amiről ők közben szinte észrevétlenül megszoktak: aktív jelenlétet. Így az egyes játékosok összprodukciónak nem hatványozódik a megannyi személyiség együttműködésére, a művek megszólaltatására irányuló törekvése – hanem a munka és a teljesítmény kizárólag a karmesteri szándéknak megfelelő hangzás realizálását célozza meg. Mivel Kocsis kompetenciájához nem fér kétség, ez önmagában nem jelentene problémát – azonban a történeti művek többsége nemcsak megbírná, de egyenest megkívánja a személyességet.

* * *

Igéretes évadkezdéssel örvendeztette meg a Concerto bérlet nyitókoncertjének közönségét a **Matáv Szimfonikus Zenekar** szeptember 29-én, s feltehetően hasonló eredményeket keltett másnap a megismételt műsorral (Rapszódia bérlet). A Koraesti bérlet műsorát (Csajkovszkij: b-moll zongoraverseny és Dvořák: VIII. szimfónia) megfajelték Glinka: Valse-Fantaisie-jával, s ez mindenképp hasznosnak bizonyult. A ritkán hallható kompozíció (az ismertetőből megtudtuk: a szerző első jelentős hangszeres művének kései átdolgozott formája csendült fel) jelentette a zenei újdonságot a közönség számára, az újabb budapesti koncerttermekben talán ritkábban felcsendülő, ám generációk óta öröközödként áthagyományozott versenymű és az utóbbi

időben szinte valamennyi zenekarunk által játszott szimfónia előtt.

Elmondhatjuk: már az első hangokkal „megszólalt” a zenekar, telt hangzással. A formai felépítés, mint mindig, ha Ligeti András irányításával játszanak, megoldott, s talán magából a zenei anyagból adódóan hangulatos muzsika szólt. Nem kétséges: ha a II. hegedű szólama kevésbé objektív-pontos kíséretet ad, talán lelkesebben szárnyal felette a dallam, s az egyszerre játszó hangszercsoportok dinamikai összerendezésével lett volna még tennivaló – de az életteli hangzás jótékony hatása előteljesebben bizonyult.

Valljuk meg, a vendégszólista, Michel Beroff csalódást keltett. A felvételekről ismert pianista hangszertudásához ugyan nem férhet kétség, annál inkább megkérdőjelezhető a műsorválasztás. Lehet, hogy nem kedveli ezt a művet, netán Csajkovszkij stílusa idegen tőle? Nem könnyítette meg a zenekar helyzetét, sőt, időnként a karmestert is arra készítette, hogy feladja a zenei folyamatok szervezését, irányítását.

Mint bármely művet, ezt is lehet többé vagy kevésbé „romantikusan” játszani, s éppen közismertségéből adódóan, feltételezhető a hallgatók toleranciája (hallhattuk megannyi felfogásban). Kedvezne a „varietas delectat” elv érvényesülése is, amennyiben egy ismeretlen szemlélet jóvoltából más megvilágításban, ám hasonló tetszetős (hang)képet kapnánk a műről. Beroff szólója nem adott többletet, s túl azon, hogy időről időre valamiféle hiányérzettel küszködtünk, adós maradt azzal a pontossággal is, ami a zenekar és a szolista össz-játékát kellene hogy jellemezze. A zenekari és szólistikus fordulatok nem kerültek dialógusként értékelhető közeli kapcsolatba, sőt, még a futamok pontosságával is gyakran adós maradt.

Érzelmi töltésének intenzitásától megfosztva, hűvös-zárkózottá távolítva, épp azt az önkéntelen-boldog belefeledkezést tette lehetetlenné, ami a Csajkovszkij-zene egyik legvonzóbb tulajdonsága.

A ráadásként adott Debussy-preliúd (Az elsüllyedt katedrális) után az az érzésem alakult ki, hogy legtöbbit egy általa értékesnek tartott, kedvelt, nálunk viszonylag ismeretlen kompozíció szólistájaként tudott volna adni a közönségnek.

A koncert második fele viszont öröndetes meglepetést tartogatott. Példaértékű lelkesedéssel szólaltatta meg vezető karmestere irányításával Dvořák: VIII. szimfóniáját a zenekar. Olyannyira szuverén

produkciót kínáltak, hogy az összehasonlításnak még csak a lehetősége sem merült fel. Habár a közelmúltban többször is hallottam e művet, ezúttal nem újra-hallgattam, hanem mindvégig érdeklődve figyeltem, hogy mit mondott nekik, vagyis, mit közölnek ők a közönséggel. Minden léptékben megformált egységek, amelyek valamiféle kapcsolatot tartanak egymással, valamennyinek karaktere, hangulati töltése van – és ez a csoda tartott négy tételen keresztül. Külön élményforrást jelentett a plasztikus tagolás; voltak valamely rész/szakasz befejezése után tagoló, „záró” szünetek, máskor a tömören zengő akkord hosszú kicsengése torkolt csendbe, s amikor hirtelen váltás következett, azt is megfelelő előkészítő, „várakozó” csend előzte meg. A hangszín-varázshoz megannyi szépen megoldott szólóállás járult hozzá, megszólaltatóik közül ezúttal név szerint Dienes Gábort és Kaczander Orsolyát említeném meg.

És ha a lelkesedés hevében előfordultak itt is aránytalanságok (már-már bántóan hangos ütős-, és néha a környezettel kevésbé harmonizáló rezes-hangzások), azok felett a hallás olyan nagyvonalúan átsiklik, mint a legnagyobb szólisták melléütései felett. Mert az élmény nagyobb léptékű, s amellet a kisebb horderejű jelenségek indokoltan kerülnek háttérbe. Remélhetőleg ezt az átél-intenzív hangzást nem egyszerűen kell megőrizni.

* * *

Vendégkarmester állt október 5-én a **BM Duna Szimfonikus Zenekar** élén, a New Yorkban született, 1976 óta Izraelben élő Harvey Bordowitz. A műsor az Izraeli Külügyminisztérium, a NKÖM és Herzliya város támogatásával jöhetett létre. Bartók: Magyar képek című ciklusa és Dvořák: e-moll („Az Új Világból”) szimfóniája között magyarországi bemutatóként Aharon Harlap dalciklusa hangzott fel. A Tűzben égő betűk szólistája Maria-Teresa Uribe volt, a mű előtt a költő, a debreceni születésű (1949 óta Izraelben élő) Jakov Barzilai magyar fordításban felolvasta megzenésített verseit.

A „Korunk zenéje” hangversenysorozat idején is jutott közönség a bemutatónak (a Téli bérletsorozat 2. estjén). Minden körülmény biztosított volt, hogy empatikus közönség elé kerüljön a dalciklus. A magyar szöveg ismerete alapvető; mivel nemcsak hallottuk, hanem rendelkezésünkre állt írott formában is, akár folyamatosan követhet-

tük az énekelt héber szöveget. A kanadai születésű szerzőnek nem ez az első műve, amely hazánk koncerttermeiben felcsendül; örvendetes gyorsasággal jutott el hozzánk az az opusz, amelynek idén került sor az ősbemutatójára is.

A kompozíció változatos hangszerelése érzékenyen követi a szöveg hangulatait; nem illusztrál, ám láttat, s a szerző számít hallgatósága zenei jártasságára, amennyiben zenei toposzokat használ, melyek segítségével pregnánsan karakterizál. Maria-Teresa Uribe ideális előadónak tűnt: anélkül, hogy a teatralitás veszélye fenyegetné, megtalálta a koncertpódium-kínálta lehetőségek felső határát. Érezhetően nem volt számára „közömbös” egyetlen hang, dallamfordulat, szó vagy gondolat sem. Az előadásban kifogásolható, hogy a zenekari kíséret néha elnyomta a vokális szót (tehát nem Uribe hangja volt kevés, hanem az együttes össz-hangereje volt érzéketlenül sok). Néha az indulat hevében, egy-egy fokozás csúcspontjánál érthető lett volna – ám ezúttal a rétegek összerendezésével maradt adósunk a dirigens, aki számára feltehetően szokatlan volt a BM Duna Palota hangversenytermének akusztikája (az érem másik oldala, hogy ugyanehhez – mint lehetőséghez – a zenekar viszont hozzászokott).

A Magyar képek nyitótételében (Este a székelyeknél) bántónak tűnt, hogy fúvósszólista (fuvolista) nem ott vesz levegőt, ahol zeneileg indokolt, hanem ott, ahol elfogy. Az ilyesfajta igénytelenség amatőr együttes produkciójában is kirívó. A Medvetáncban még karakterizálásként menthető bőgősök szinte konkrét hangmagasságot nélkülöző repetíciója – sajnos, a későbbiekben sem hallottunk tőlük igényes hangképzést, megformált „alapzatot”. A Melódia tételben a hegedűszólamok szép tónusa hiányzott. Amikor a fúvósok számára biztosítottak háttérrel, annak kidolgozottsága érzékenyebb volt, mint a pontosan megszólaltatott, ám állóképpé merevedett tételkezdete. Számomra érthetetlen, miért vették túl komolyan/komolyra a „Kicsit ázottan” tétel kezdetét a játékosok – szerencsére, a tétel folyamán fokozatosan felbátorodtak, s az Űrögi kanásztánc mindvégig hangulatos előadásban szólt.

Az utóbbi időben Dvořák szimfóniai közzül a VIII. játszottsága feltűnően megnőtt – méltán vártuk érdeklődéssel a komolyzenei örökzöldet. Örömmel azonban mérsékelte az interpretáció színvonala. A vonóskarból – ismét – a brácsák tónusa a

legszebb (az viszont nem válik előnyükre, ha dinamikailag indokolatlanul hangoznak). A fúvósok teljesítménye egyenetlen volt; néhány csúnya gikszer vagy pontatlanság sokat ront az összhatáson!

Bordowitz, aki odahaza több mint két évtizede alapított kamarazenekart, a karmestereknek abba a típusába tartozik, akik saját elképzelésüket jelenítik meg. Tehát, szinte kizárólag koreográfiailag irányított – azonban a ténylegesen megszólaló hangzásba nem avatkozott bele. Ebből időnként olyan dinamikai aránytalanságok alakultak ki, amelyeken mindenképp lehetett volna segíteni.

* * *

A **Danubia**-bérlet 2. estje különleges élménnyel kecsegtetett, jóllehet, szokatlanul aligha mondhatnánk, ugyanis az „... és a Muzsikás Együttes közös hangversenye”-ként meghirdetett rendezvények mindig nagy tömegmozgató erőt képviselnek. Mágnesként vonzzák a népzene kedvelőit, s így különböző érdeklődési körű hallgatók elé kerül a mű- és népzenei értékeket felmutató program.

Október 11-én is zsúfolásig megtelt a Nagyterem, jóllehet, a konkrét műsort előre nem adták meg. Ilyenkor szembesülünk azzal a történetileg kialakult jelenséggel, hogy a közönség az előadók kedvéért hallgat zenét. Ha a Muzsikás együttes és Sebestyén Márta lép fel, önmagában garancia – és valljuk meg, a legtöbbször Héja Domonkos vezényletével szereplő Danubiának is megvan a törzsközönsége. Minden haszna mellett is kétélű ez: a felcsendülő zenének nagy és lelkes hallgatósága van – de vajon mennyire a megszólaltatottakra emlékeznek? Aligha felesleges az aggodalom, hogy az igényesen összeállított műsor helyett az (csak az) rögzült emlékezetben, hogy ismét kellemes esetet okozott a Muzsikás (és Sebestyén Márta, jó esetben: valamint a Danubia). Nincs mit szépíteni, nívós „szórakoztató” programot kaptunk – pontosabban, élvezeti cikként fogadtuk a zenét. Egyértelműen közönség-centrikus lett a hangverseny (ami „valahol” nem rossz), miközben a felidézett értékes remekművek „eszközé” degradálódtak. Bartók és Kodály, mint szórakoztató zene? Hát...

Az a furcsa helyzet állt elő, hogy az elégedett közönség egyetlen műlélménnyel sem gazdagodott (jogos a közbevetés: arra van mód máskor, máshol, akár hangfelvételek segítségével) – s csak reménykedni

lehet abban, hogy akinek ebben a közegben tetszett Bartók Concertójának nyitótétele, a Magyar parasztdalok vagy a Román népi táncok valamely tétele, a Tánc-szvit részlete, akit megragadott a Marosszéki táncok bevezetése, a Felszállott a páva valamely variációja vagy Dohnányi: Rurális Hungaricájának felidézett tétele, késztelet érez a kompozíciók egészének a megismerésére. Mármost abban az esetben, ha veszi a fáradságot, s visszakeresi a műorból, hogy a népzene között mit hallott. És aki eddig eljutott, talán akkor sem zárja el a rádiót, ha az adott szerzők más, első hallásra talán nehezebben befogadható kompozícióját sugározzák. Félő azonban, hogy épp az élmény elementaritása szab gátat a további érdeklődés tudatosításának.

Aki a történeti zenék világából érkezett a koncertre, hasonlóképp gyönyörködött a népzeneben – csak éppen állandó hiányérzettel küszködött; hiszen egy kompozíció „arról szól”, hogy az elejétől a végéig tart, s az egyes variációk igazi helye a szerző által megkomponált variációsorozatban van! Annál ugyanis sokkal nagyobb horderejű volt a rendezvény, mintsem hogy illusztrációgyűjteménynek tartsuk, tehát olyan hangzó példatárnak, amely más-más megvilágításból mutatja meg ugyanazokat a dallamokat.

Szerencsére vannak (öröm, hogy többes számban szólhatunk róluk!) olyan hangfelvételek, amelyeken egymás szomszédságában hallható az inspiráló „eredeti” és annak értékes-szép műzenei feldolgozása. Egy-egy ilyen zene-pár rendkívül tanulságos, sorozatai pedig azt példázzák, hogy nem egyszeri esetről, hanem – ha úgy tetszik – bevett gyakorlatról van szó. Az ilyesfajta hallásgyakorlat azt is eredményezi, hogy ráérzünk a népi hangvételre olyan esetekben is, amikor konkrét kölcsönzésről nincs szó, amikor a népzene atmoszférája hatja át a zeneszerző saját invenciójának szülöttét.

Élmény és tanulság egyszerre; ritkán érezhető olyan intenzitással kettősségük, mint ezen az estén. A TV-felvételhez szükséges világítási effektusok is hozzájárultak ahhoz, hogy a reprezentatív rendezvényjelleg kerüljön előtérbe. A zenélésben ezúttal nem a részlet-szépségekre vagy a kidolgozottságra figyeltünk, hanem az összhatás érvényesült, a speciális hangszínekre figyeltünk fel, s a folyamatok impulzivitására, a ritmikus tartás erejére. Szípor-kázó finálé tanúi lehettünk, amikor a zenekari tételhez csatlakoztak a népzene-

szek, s a korábbi egymásmellettség illetve egymásutánosság szintézisben találkozott.

Koncert? – a szó tág keretei között. Inkább találkozó értékes zenékkal és zenészekkel.

* * *

A Concerto bérlet 2. estjén Fürst János vezényletével komoly programmal jelentkezett a **Matáv Szimfonikus Zenekar**. Martinu Három freskója után Dvořák Zongoraversenyét Jandó Jenő szólójával hallhattuk, majd a szünet után Schumann III. (Rajnai) szimfóniáját. Munkaigényes műsor, amely valamennyi hallgatót gazdagítja: a nálunk szinte ismeretlen Martinu-mű a szakmabelieknek is újdonság, a zongoraverseny azok közé a művek közé tartozik, amelyek többszöri meghallgatás során, fokozatosan hódítják meg a közönséget – a szimfónia pedig önfeledt gyönyörködnie kínál. Csak sajnálkozni lehet azon, hogy közel-távol nem kerülhet ismét előadásra – a befektetett munka, s annak máris tetszetős eredménye nagyobb hatásfokkal érvényesülhetne többszöri megszólaltatás során. Aki gikszert fűjt, javíthatna, s szebb emléket őrizne az adott műről – a szép megoldások pedig további, remélhetőleg állandó igényességre sarkallhatnák a muzikusokat (szólistaként és szólamonként egyaránt!).

Jó, hogy éppen ez a koncert kapott felmérhetetlen létszámú potenciális közönséget a rádióközvetítés által. Készenlően keresztül is bizonyára „átjött” a hangzás intenzitása, a folyamatok végigvezetésére törekvő formálás.

A Martinu-freskók műfajilag szimfonikus költeménynek tekinthetők – azonban, valljuk meg, ha nem tudunk az inspiráló forrásról, aligha Piero della Francesca alkotásaira gondolunk. A festményeknél közvetlenebb, expresszívebb hatást gyakoroltak a közönségre, ám ez aligha róható fel az előadás hibájául. Érezhető műgonddal szólaltatták meg szólamukat a játékosok, s talán épp azért, mert a kivitelezés lekötötte a figyelmet, az összhatás kevésbé lett differenciált. Mintha egy monumentális művet túl közlő szemlélőnk – szinte elvesztünk a tetszetős részletekben, miközben azok egymáshoz való viszonya (hangzástérben és időben egyaránt) figyelmen kívül maradt. Többszöri megszólaltatás tenné lehetővé a tételekben való biztonságosabb tájékozódást az előadók számára – s így szinte önmaguktól módosulnának a hangzásarányok.

Jandó Jenőnek köszönhetően, Dvořák versenyművének megkedveltetésére is lehetőséget kínált ez az interpretáció. Akár első hallásra felmérhettük a kompozíció igényességét, felépítésének összetettségét, bonyolultságát. Érthető, hogy viszonylag ritkán és kevesen szólaltatják meg pódiumon. Jandó ideális szólista e kompozícióhoz: zeneileg-technikailag nem ismer megoldhatatlan feladatot, ugyanakkor nem elégszik meg a leírtak megszólaltatásával. Közreműködésével áttekinthetőek a formák, mert minden részlet a neki megfelelő súllyal-jelentőséggel szólal meg. Ugyanakkor, nemcsak a tematikus anyagok kidolgozottak, s ezáltal a partitúra differenciáltan kel hangzó életre. Ha kell, protagonista, máskor kamarazenei társa zenekari szólista-csoportnak vagy valamely szólamnak, néha pedig már-már „ellensúlyt” képvisel a tutti hangzással szemben. Keveseknek adatik meg, hogy úgy zongorázzanak, hogy a hallgató egyszerre tudjon a műre figyelve gyönyörködni és közben regisztrálni a zongoraszólam sajátosságait. Röviden, minden a „helyén volt”; a bensőségesen daloló tematikus anyagok, a már-már zongorakivonatra emlékeztetően tömör akkordok, s színező-elemekként a csillogó futamok. Külön imponáló, hogy Jandó mindezt sallangmentesen, magától értetődő egyszerűséggel tálalja. Amikor egy-egy fordulatot dúdolt, nem a hangzás hiányosságát akarta eltüntetni, hanem ez a spontán gesztus is arról árulkodott, hogy szívvel-lélekkel jelen van az előadásban. Ilyen szólistával jó együtt játszani – s a harmonikus légkör megsokszorozza a teherbírást, ébren tartja a figyelmet.

Schumann szimfóniájának előadása során apró egyenetlenségek követték egymást; érezhetően csökkent a koncentráció, a szépen indított, tagolt frázisokat elnagyoltabban megfogalmazottak váltották fel. Fürst János irányítása elsősorban a nagy formai egységekre irányult; ezáltal néhány konkrét intés, segítő mozdulat nagyon elkelt volna. Szerencsére a lendület heve mindegyre magával ragadta a játékosokat, s így összességében a romantikus „nagyotálók” emlékével gazdagították a publikumot.

* * *

Szép ajándékot kapott az angol Királynőtől a 70 éves Peter Maxwell Davies: az udvari zeneszerző megtisztelő címet. A magyar zenei élet is hozzájárult a nemzetközi ünnepléshez: a Budapesti Őszi Fesztí-

tívál idei zárókoncertje születésnapjára lett. A megajándékozott gesztusa, hogy ő vezényelte a **Danubia Szimfonikus Zenekart** október 24-én.

A rendszeresen jól felkészült, a közönséget általában remek produkciók sorával kényeztető együttes számára bizonyára élmény volt a zeneszerzővel való közvetlen találkozás. A 20. század megannyi értékes kompozíciójának előadására vállalkozó zenekar ritkán játssza élő szerzők műveit – s csak remélhetjük, hogy ilyesfajta feladatoktól a továbbiakban sem fog ódzkodni.

A szórólap a 2001-ben a Sziget Fesztiválon előadott Davies-operára emlékeztet – talán erre a további (a Zeneakadémiahoz nem szokott) potenciális közönségréteg verbuválásáért volt szükség?

A négy műsorszám együtt a szerző zenei világának sokszínűségét hivatott illusztrálni. A Termékenységvarázslás: MacDonald táncok az egyébként koncertmesteri funkciót is betöltő Hutás Gergelynek adott lehetőséget szólista-szereplésre.

A skót népi hegedűjáték inspiráló hatását tükröző darabra szépen rímelt a befejező műsorszám, az Orkney-i nász napkeltekor. Ez utóbbit kétségkívül a skót duda szólója teszi közkedvelté.

A könnyed hangvételű kompozíciók két komolyabbat kereteztek. A terjedelmes egytételű 5. Szimfónia harmonikus zenéje bágyasztóan hatott, s bizonyos hangzásbeli-dinamikai megoldásait leginkább akkor regisztráltuk a szerzőre jellemzőként, amikor a klarinétos szólistát foglalkoztató Strathclyde Concerto No. 4-ben is „visszaköszöntek”.

Dimitri Ashkenazy szép hangon játszott szólói példázák: a „dallam” megőrző polgárjogát némely kortárs műben is. Davies zenéje népszerűségének egyik oka feltehetőleg abban rejlik, hogy kötődik a zenei múlt megannyi köznyelvi fordulatához, eleméhez is; gyakran él olyan fordulatokkal, melyeknek szinte konkrét jelentést tulajdonítunk a történeti zenék ismeretében. Tonális, gyakran dallamos, és ha terjedelmi okokból első hallásra nem mindenki tájékozódik biztosan a formában, a közönség nem sajnálja az időt a művek végighallgatására (egyébként a hangszínek, jellegzetes felrakások visszarímelő, már-már hídszerű megfeleléseket sejtető felidézése ilyen szempontból komoly támpontokat ad).

„Zenepolitikailag” annyiból fontos volt ez a szerzői est, amennyiben valami nemzetközileg elismernek az importját jelenti. A kísérszöveg nem mulasztotta el hang-

súlyozni, hogy e komponista „műveit rendszeresen játsszák szerte a világon, és nemcsak a kortárszenében járatos hallgatók körében népszerűek”. A lelkes fogadtatást tekintve, október 24-e óta ez a népszerűség tovább nőtt. Megjegyzem, nincs ebben semmi csodálatos, ha az interpretáció minőségét tekintjük.

De miközben ezen örvendeznénk, óhatatlanul is arra kell gondolnom, hogy az export-oldallal korántsem dicsekedhetünk. Vajon honnan tudhatna a külföld a mi 70 éveinkről. Amikor nagyzenekari koncerttel még idehaza se „kényeztetjük” őket?

Sir Peter Maxwell Davies kétségkívül „az angol zene nagy öregje”. A mi „nagy öregeink”-ként a közelmúltban megjelent Képes magyar zenetörténet zárófejezete (részben terjedelmi okokkal mentegethetően) három komponistát jelöl meg, jöllehet, akár csak a 70 évüket betöltöttekből egész sort vonultathatnánk fel. Hogy nem ismertek világszerte? Nem csoda, hiszen műveik (kiváltképp a nagyzenekari apparátust igénylők) a hazai koncertpódiumokig sem tudnak eljutni. Zenei életünk ilyen szempontból ahhoz a mesebeli épülethez hasonlít, ahová befelé vezetnek csupán lábnyomok. Legfőbb ideje volna legalább ablakot nyitni, s megvalósítani a tervet: ismerhesse meg ország-világ mindazokat az értékeket, amelyek magyar talajból sarjadtak, s méltán formálnának jogot a külföldi – akár igényes szakmai – közönség elismerésére. A Danubia Szimfonikus Zenekar rendelkezik olyan repertoárral (s ebből adódóan: anyagismerettel), hogy vállalkozhatna akár átfogó méretben a kortárs hazai zenekari irodalom koncerttermi előadására. Avatott tolmácsolásuknak köszönhetően sok mű talán utat a közönség szívéhez. Korántsem misszióra bízhatnám a tehetséges fiatalok együttesét: értékmentés lenne ez, a javából!

* * *

„Szeretettel üdvözljük kedves Hangversenylátogatóinkat az Erdélyi Miklós bérlet első hangversenyén!” – olvasható a **MÁV Szimfonikus Zenekar** október 27-i estjének műsorismertetőjén, s a zenekar igazgatója, Fenyő Gábor személyesen is köszöntötte a javarészt bérlőkből álló hallgatókat. Kedves gesztus ez, főként napjainkban, amikor az imperatívuszok és kurta-rövid utasítások világát éljük, s kedvező hangütés a koncerthez, melyen Gál Tamás vezényelt. Az első rész monumentális műsorszám a Rahmanyinov: III. zon-

goraversenye volt, a Magyar Rádió Zongoraversenyén 2. díjat nyert Benabdallah Marouan szólójával (e díj jutalmaként kapott meghívást az együtteshez). A nagy koncentrációt bizonyos szempontból feszültség-oldásként követte a szünet után a Ravel hangszerelésében méltán népszerű Muszorgszkij mű, az Egy kiállítás képei.

Sok jót elmondhatunk a produkcióról, mégis, összességében aligha tartozik azok közé az élő előadások közé, amelyekre sokáig emlékezünk.

A szólista, aki még jelenleg is a Zeneakadémián folytatja tanulmányait, kétségkívül pódiumérett, ráadásul imponáló az a magabiztosság, amellyel a zenekarral tud játszani. Nem feszélyezi a kíséret, talán épp ellenkezőleg: inspirálóan hat rá, s arra készíti, hogy minél többet mutasson meg tudásából. Ebben a versenyműben nemcsak technikailag nehéz a zongora szólama, hanem külön feladatot jelent az, hogy a szólista a dús kíséret ellenére súlyt jelentőséget képviseljen. A szólam kidolgozottságát illetően, csak elismeréssel adózhatunk a pianistának. Nem adott okot aggodásra a dirigensnek, aki megkülönböztetett figyelmet fordított arra, hogy a zenekar sohase szorítsa háttérbe a szólistát. Más kérdés, hogy ettől a nagylétszámú vonóskar néha tompán szólt, talán a lendületet is fékezte a dinamikai visszafogottság. Pedig a játékosok hallhatóan jó formában vannak, bár a hegedűk fényében leginkább csak a koncert második részében gyönyörködhetünk.

Valami alapvető hiányzott; talán a feladat komolysága akadályozta az együttjátszás örömeinek a megélését? A személyesség tűnt talán kevésnek; egyrészt az önfeledtség, a szép dallamokba való belefeledkezés – másrészt viszont a drámai mélység (illetve magasság).

Összességében viszont mindenképp hálásak lehetünk, amiért a bérleti koncertek repertoárjára került ez a kompozíció.

Félve bírálom a Muszorgszkij-interpretációt, hiszen a főként csak a népszerű komolyzenét kedvelőknek valószínűleg ez jelentette az igazi élményt, a már ismert, felvételeken és élő előadásban megannyiszor hallott népszerű mű. Gál Tamás ezúttal a műegészre koncentrált, megtervezett-kidolgozott koreográfiával szinte megjelenítve a kívánt hangzást. Együttesére hárult az a feladat, hogy társuljanak hozzá, önként és ki-ki saját belátása szerint. Vagyis, ezúttal nyoma sem volt annak a kommunikatív kapcsolatnak, ami

általában a vezető karmester és zenekara között alakulhat ki. A dirigens anticipálta a mindenkori folytatást, anélkül, hogy az éppen felcsendülő hangzással foglalkozott volna. Az sem lendítette ki nagyszabású elképzeléseiből, hogy a virtuóz gyors tételekben nehezen akart kialakulni a közös tempó, félreérthetetlen pontatlanságok során rázódtak csak össze.

Feltehetően a próba-lehetőségek javát a zongoraversenyre szánták (ami érthető), ám akkor fokozott koncentrációra lett volna szükség az ismert mű megszólaltatásakor. Közismert darab előadásakor menti a helyzetet, hogy sok hallgató szinte csupán feleleveníti korábbi hangzó emlékeit, tehát nem az épp megszülető hangzásra koncentrálnak, hanem az csupán megkönnyíti a kedvelt mű ismételt végigélését.

A zenekar szempontjából is fontos lenne, hogy ne állandósuljon az ilyesfajta „párhuzamos muzsikálás” gyakorlata – könnyen elveszhet az a többlet, ami az állandó karmesterrel való összeszokottságból adódik, s azt nemigen lehet tartósan pótolni semmi mással!

* * *

Október 28-án került sor a **Matáv Szimfonikus Zenekar** és az Olasz Kultúrintézet közös sorozata: a bécsi klasszikus szimfóniák között olasz zenei ritkaságokat kínáló „Itália bérlet” nyitó koncertjére. Az énekes-közreműködő lemondta a fellépést, így rövidített műsort kaptunk, szünet nélkül Mozart 21. (A-dúr) szimfóniáját és Haydn: 92. (G-dúr) szimfóniáját. A műsor rövidsége mégis teljes élményt adott, s talán nem csak a hallgatóknak, hanem az előadóknak is. Lassanként a Matáv Zenekar állandó vendég-dirigensének tekinthetjük Fürst Jánost, s ezt nemcsak együttes fellépéseik gyakorisága indokolja, hanem az az összeszokottság is, amely jótékonyan érezteti hatását közös munkájukon. Valószínűleg Fürst Jánosnak köszönhető, hogy eléri a játékosoknál, hogy mind kisebb megformált zenei egységekből építkezzenek. Valahogy minden a helyére került, s ennek hatására a jól végzett munka öröme érezhető az előadók. A klasszikus zene grammatikája kelt életre a megformált frázisokban, periódusokban. Lélegzett a zene, az egyes formarészek lekerekítése után egészséges lendülettel indult a következő. Áttekinthető, plasztikus lett a vonóhangzás.

Talán az Olasz Intézet koncerttermének akusztikája is jótékony hatással volt a vo-

nósokra: alig hallottunk tőlük indifferens játékot. Ugyanakkor a Mozart-szimfóniában a kislétszámú fúvós hallhatóan nehezen illeszkedett a hangzás összességébe, s a gikszer-mentes megszólalásaik sem hatottak élményszerűen. A Haydn-szimfónia nagyobb létszámú fúvósárdája összehasonlíthatatlanul jobb teljesítményt nyújtott.

Csak találgatni lehet: a kevesebb játszanivalónak mekkora a szerepe abban, hogy ezúttal már-már cizellált aprólékosággal, gondosan kidolgozott artikulációval szólaltatták meg nemcsak a tematikusan jelentős zenei anyagot, hanem a kíséret javarészt is. Néha még érződött az igyekezet, a szándék – tehát még nem vált magától értetődővé a játékosok számára ez a fajta „aprólékos” kottaolvasás, amikor minden ívnek, jelnek, dinamikai előírásnak tartalmi, lényegi mondanivalója van. Különösen a hirtelen dinamikai váltásoknál és különböző hangsúlyoknál érezhettük a karmesteri utasítás készítő hatását – időről időre „beálltak” a megszokott dinamikai szintek; mintha nem mernék elhinni, hogy a dinamikai jeleknek nincs abszolút érvényük, konkrét tartalmuk. Jócskán eltérő dinamikájú hangzást érezhetünk „forténak”, éppen a környező zenei anyaggal való kapcsolatából adódóan.

Hogy a vonósok mennyire kedvüket lelték ebben az aprólékosan kidolgozott zenei anyagban, azt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a Mozart-szimfónia lassú tételében a prímsszólam gyönyörűen formált ellenszólammal emelte meg a hatást, amikor tőle a dallamot szekund-szólam átvette. Hasonlóképp, a csellisták is „ráéreztek” annak az ízére, hogy az egyszerű játszanivalón belül a legkisebb változásnak is milyen jelentősége lehet.

A tizenöt éves Mozart kompozíciója után az érettkori Haydn-szimfóniában több volt a „játszanivaló”, s itt jótékonyan érezte hatását a korábbi műhelymunka. Haydn zenéjében hemzsegnak az érdekes, szokatlan, meghökkentő, sőt, akár humoros elemek – ám ha ezekről az előadóknak nincs tudomásuk, akkor döglött aknaként működnek. Ezúttal lankadatlan figyelemmel követhettük mindvégig a zenei folyamatokat, s a szellemi kalandok után felüldülten tapsolhattunk a zenekarnak és dirigensének.

Remélhetőleg, a sorozat további öt koncertjét teljes terjedelmében élvezhetjük – akár beugrást vállaló szólista közreműködésével!

* * *

Az Olasz Kultúrintézet nagyterme november elején megrendítően nagy koncert-élmények színtere lett. Aki a **Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának** előadásában, Fischer Ádám vezényletével szándékozott meghallgatni Mahler: VI. szimfóniáját, maradandó élménnyel gazdagodott. Egymást követő két napon, 5-én és 6-án került közönség elé e program, a második előadás a koncertközvetítés jóvoltából a Bartók Rádió szinte végtelenített befogadóképességű „koncerttermék” számtalan hallgatójához eljutott.

A Mahler-reneszánsz óta generációknak vált meggyőződésévé, hogy a monumentális kompozíciók megérik a rájuk fordított időt. A nagy horderejű mondanivaló kifejtéséhez idő kell, s azt is könnyű belátni: a hatalmas szimfonikus apparátus a komplex életérzések és filozofikus gondolatok egyetlen elképzelt közvetítőjének tűnik.

Aki Mahler-zene hallgatására készül, tudja, mire vállalkozik – s hogy az általa korábban ismert vagy a számára addig ismeretlen mű milyen hatást gyakorol rá, abban oroszlánrésze van az előadásnak.

A pénteki est közönsége a váratlan megajándékozottságtól elfogódottan köszönte meg az élményt, majd mind felszabadultabban, viharos tetszésnyilvánítással adott hangot elragadtatásának.

Mi történt? Fülünk hallatára megszületett a mű – a Mű kelt hangzó életre, olyan szuverén módon, hogy aligha jut eszébe bárkinek, hogy interpretáció-elemzésnek, netán más előadásokkal való összehasonlításnak vessen alá.

A két koncertre nyilvánvalóan „érdemes” volt felkészülni, s ilyen méretű feladatot aligha lehet rutinból teljesíteni. A Rádiózenekar színeiben fellépő valamennyi muzsikust felelősséggel töltötte el a nagy egészben való részvétel. A figyelem koncentrált légkört eredményezett, ahol felfokozódott a hatás – ezúttal a szépen megvalósított részleteké, ami arra inspirálta a muzsikásokat, hogy hasonlóképp folytassák a játékot. Az együttes egyetlen cél, egyetlen akarat szándékát fejezte ki, s ennek köszönhetően részleteiben kidolgozott szakaszok egymásutánjából olyan folyamatok jöttek létre, amelyeket talán már abba se lehetett volna hagyni. Éppen az élmény elementaritásából adódóan, nehéz volt megfigyelni, milyen eszközökkel éri el ezt a dirigens. Fischer Ádám egész lény a műre koncentrált; tudta, mit akar hallani, s minden mozdulatával annak megjelenítésére törekedett. Tehát: miköz-

ben hallotta a ténylegesen felcsendülő zenét, a folytatás milyenségét befolyásoló mozdulatokkal vezette együttesét. Nem rajzolt, nem illusztrált mozdulataival, hanem lényegretörően irányított, az általa elképzelt ideálisnak a megvalósítása érdekében. Nem dramatizálta túl a feladatot, de nem is bagatellizálta. Ennek az érdemi komolyságnak is része lehet abban, hogy ez a csodálatos előadás létrejött. Az ilyen live- produkciók méltóak a megörökítésre!

* * *

Másképp hallgatja a **BM Duna Zenekar** bérleti hangversenyeit, aki részt vett az együttes olyan fellépésén, amelynek műsora időről időre (az utóbbi szezonban heti egy alkalommal, szombat esténként) rendszeresen megismétlődik. November 6-án közönségnek legalább a felét külföldiek tették ki, akik színvonalas kulturális programmal akarták tölteni a hétvégét. A Duna-koncert programjának tehát javarészt örökzöldekből kell állnia. Olyan művekből, amelyek többségét ismeri, bármikor szívesen újrahallgatja a kikapcsolódásra vágyó – ugyanakkor számolni kell azzal is, hogy igényesebbek is betévednek, tehát a popularitás kedvéért nem célszerű mértéktelenül felhívítani a kínálatot. További buktatóként kínálkozik az összehasonlítás lehetősége – aki kedveli valamelyik komolyzenei slágert, nem szívesen hallja gyenge előadásban. Márpedig, a népszerűség gyakran összefügg (és pedig egyenes arányban) a többek által való megszólaltatással.

Aki teljesített már kötelezettséget mindenfajta lelkesedés nélkül, pusztán a követelményeknek engedelmességgel és az elvárásoknak megfelelően, együttérzéssel gondol arra, vajon mit érezhetnek a sokadik eljátszás után a muzsikások. De nem hagyható figyelmen kívül az a szempont sem, hogy a közönség javarésze életében egyszer hallgatja meg velük ezt a műsort – ők az adott produkció színvonalán fogják elkönyvelni az előadókat.

Nem könnyű tehát Deák Andrásnak és muzsikusaiknak a dolga – a már hangfelvételen is rögzített programot újból és újból el kell adni. Eleget is tesznek ennek a követelménynek, jóllehet, egyazon est során korántsem azonos színvonalon teljesítenek. Berlioz: Rákóczi indulója, a Palotás Erkel: Hunyadi László című operájából, majd Haydn utolsó szimfóniájának fináléja – cikázás a zenetörténetben. A folytatás

sem egyenesvonalú: Strauss Denevérjéből Adele áriája után (melynek szólistája Galambos Lívia) Bartók-mű következik: Román népi táncok, utána pedig Liszt legtöbbet játszott szimfonikus költeménye, a Les Préludes. Ritmikus tartás, szellemes formálás, szólisztikus lehetőségek nem egy zenekari játékos számára – van tehát, ami lekösse a hallgató figyelmét. A Bartók-műnél elnézőnek kell lenni, a Liszt mű esetében pedig méginkább. Hogy is ne, hiszen nemcsak arról van szó, hogy „élőben” halljuk a művek megszületését, hanem arról is, hogy technikai beavatkozások nélkül. A Duna Palota koncerttermében szimfonikus, nagyzenekari hangzás kizárólag kompromisszumokkal képzelhető el. Nem segít a kisszámú vonósjátékos igyekezete sem, hiszen a forszírozott a dinamika következtében kemény lesz a hang, s az a melodikus formálás rovására megy. Meg kell elégednünk azzal a kárpótlással, hogy vannak máskor elsikkadó szép részletek, s a fokozások sohasem tévesztik el hatásukat.

A második féldő talán még populárisabb: Palotás Kálmán: Ördöglovasából, az Intermezzo Kodály: Háryjából (természetesen cimbalom nélkül – ugyan, hol férne el még az a hangszer is?!), énekes betétszámként Strausstól a Tavaszi hangok – keringő. Itt átbillen a játékosok kedélye, hiszen lírai hangulatból óriási fokozással fergeteges fináléhoz vezet az út: Szerelmi álmok (Liszt) után Brahms: magyar tánc, végül Strausstól az Éljen a magyar! Ez már a finis, itt nincsen többé kockázat. Egyre felszabadultabbak a vonósok, mind többen néznek fel a muzsikusaival intenzív kapcsolatra törekvő dirigensre, vannak, akik visszamosolyognak, s pillanatokra elfelejtik, hogy munkavégzés folyik.

Eddig tart a kiírt program, majd következik a ráadás – itt már a közönséget is aktivizálja Deák András. Irányítja az ütemes taps dinamikáját, trefásan elő-táncolja a mozdulatokat (van persze becsapós utasítás is!) – és most már mindenki derűs, hiszen ki tudna ellenállni a megpörgetett nagybőgők látványának! És feledve a kritizálhatnák, a muzsika mindnyájunk közös kincsévé vált.

Aki korábban már-már sajnálta a zenekart, amiért rendszeresen kell szolgáltatnia ugyanazt a műsort, arra gondol: megvan a maga szépsége annak is, hogy azonnal láthatják munkájuk eredményét a zenészek, a sok vidám (többségében elégedett) arc igazolja az ismétlés indokoltságát. Kicsit

talán zeneterápia is, amennyiben stresszoldó, kikapcsoló-pihentető jellegű. Tehát érdemes csinálni, továbbra is.

* * *

November 8-i „Koraesti bérlet”-i koncertjének műsorát Brahms: Tragikus nyitányával „megfejelve”, másnap vezető karmestere, Ligeti András vezényletével a Zeneakadémián került sor a **Matáv Szimfonikus Zenekar** „Rapszódia bérlet”-e második estjére.

Tartalmas program ígérkezett, s aligha bánta meg bárki, hogy végighallgatta a hangversenyt. Brahms: Tragikus nyitány után Schubert: Tragikus szimfóniája következett, a szünet után pedig Mahler csodaszép Adagiettoja az 5. Szimfóniából, továbbá Richard Strauss: Halál és megdicsőülés című szimfonikus költeménye.

Ennyi tragikus, szomorú, fenséges és magasztos muzsika alig két órába sűrítve? Éppen a koncentrációjelleg az, aminek különösen örülhetünk; a személyes hangvételű művek hatására a hallgató is mind fogékonyabbá válhatott a felcsendülő szépségekre. S aki korábban bátortalanul közelített e szerzők bármelyikének zenéje felé, rájöhett: érdemes vállalkozó szellemmel a már megkedvelt repertoárt különböző irányokba bővíteni.

Mert szép, ha valaki úgy érzi: kialakult ízléssel rendelkezik, s így indokoltan határozhatja le érdeklődési körét – de még szebb, ha tágítja a határokat, s nemcsak a korábban feltérképezett területen marad, hanem újabb felfedezőutakra vállalkozik.

A Matáv Szimfonikus Zenekar úgy játszott, hogy e szerzők műveinek újabb hallgatókat tudott toborozni. Voltak persze minden bizonnyal olyanok is, akiket már nem kellett megnyerni. A már behódoltak felelevenítették a művekkel való korábbi kapcsolatukat, s ha sok újat nem is tudtak meg róluk, ahhoz kedvet kaphattak, hogy újra meg akarják hallgatni őket.

A figyelmes hallgatónak feltűnhetett, hogy szinte súlytalanul kezdődik a műsort – a Brahms-nyitány alatt talált magára a zenekar. A kezdet ezúttal súlytalan-könnyedre sikerült, pedig a halk dinamika nemcsak kis hangerőt jelent, hanem (viszsa)fojtottságot, máskor „fedett” hangzást. (Mosolyog az alig serdült olvasó olyan kifejezések láttán, mint például a „szemérmes férfibánat”, azonban a szavakkal való megközelítés mindig hangulatot, s azon túl érzelmi töltést próbál közvetíteni – arra kellene törekedni az előadónak is.)

A szinkópák sem pusztán lejátszanivaló ritmusképletek, hanem indulati tartalmat is hordoznak. Szerencsére, amikor erősödött a hangzás, intenzitásban is kezdett magára találni az egyébként nagylétszámú együttes.

Más kérdés, hogy igényel-e például egy Schubert-szimfónia ekkora előadógárdát. (Bár a 6 bőgőt a 8 csellóhoz szinte már látszatra sokallani lehet. Fennáll a veszélye annak, hogy mindenki a partnerére számít – tehát épp az intenzitás rovására megy a nagyobb létszám.)

Nem lenne igazságos viszont elhallgatni a szimfónia nyitótételeinek pontosan megszólaltatott, hatásos unisonóit. Voltak pillanatok, amikor érezhetővé vált, hogy az együttes tagjai nemcsak végigjátsszák szólamukat, hanem ismerősen-biztonságosan tájékozódnak az adott tétel formavilágában.

Ligeti András néha talán túlzottan is bízik muzsikusaiban. A III. tételben például, amikor az összefoglalás, a tétel nagyformájának felépítése helyett az apró motívumok beintésével foglalkozott – így viszont elbizonytalanodott a folyamat, s a metrikus „játékok” szinte elsikkadtak. És mint ha csak a műsor zárását akarta volna megjelölegezni, a szimfónián belül a ciklus legjelentékenyebb tételeként a finálét vette a legsúlyosabbra. Lehet, hogy ez nem volt tudatos, mindenesetre, így hangzott.

Mahleri tétel-programot parafrázálva, az Adagietto előadását így jellemezném: amit a hangok mesélnek. Mert valami nagyon hiányzott az interpretációból, nevezük szubjektívizáltan akár átélésnek, „jelenlétnek”, vagy prózaiban megfogalmazva intenzitásnak. Korántsem a dinamikát keveselltem – inkább azt az összetartó erőt, ami a kontinuitást biztosítja a tétel első hangjától az utolsóig, a karmester részéről pedig azt a színkeverést, mely az áttetsző és opálos árnyalatok sokaságával kápráztatja el a hallgatót.

R. Strauss világában otthonosan mozgott az együttes; a szimfonikus költeményben a monumentalitás kihívása inspirálóan hatott valamennyi előadóra. Az már csak talán az elfáradás számlájára írható, hogy az éteri hangzás dallamrajzai néha kontrollálatlanra sikeredtek. A hatalmas tabló összképe azonban mindenképp emlékezetes élményt adott és nagy része van abban, hogy elégedett közönség fejezte ki lelkes tapsal köszönetét.

Fittler Katalin